

РЕЦЕНЗІЯ

Кандидата юридичних наук, доцента кафедри публічного права

Чернівецького національного університету

імені Юрія Федьковича

Федорук Наталії Сергіївни

на дисертацію Цимбалюка Андрія Ігоровича

на тему: «Правове регулювання криптовалют:

порівняльно-правовий аналіз»

поданої на захист до разової спеціалізованої ради

у Чернівецькому національному університеті

імені Юрія Федьковича

на здобуття ступеня вищої освіти доктор філософії

в галузі знань 08 «Право» з а спеціальністю 081 «Право»

Актуальність теми дисертаційного дослідження. Дисертаційна робота Цимбалюка А.І. присвячена комплексному дослідженню правового регулювання криптовалют і віртуальних активів у контексті порівняльно-правового аналізу з урахуванням досвіду ЄС, США, Великої Британії, Канади, Австралії та подальшої імплементації найкращих практик в правове поле України.

Актуальність теми не викликає сумнівів, з огляду на стрімку діджиталізацію суспільних відносин, трансформацію фінансових ринків та інституціоналізацію криптоактивів у міжнародному та європейському праві, зокрема у зв'язку з набранням чинності Регламентом ЄС MiCA, ухваленням змін до UCC (Article 12) у США, розробкою концепції digital objects у праві Англії та Уельсу. В умовах євроінтеграційного курсу України особливої ваги набуває необхідність гармонізації законодавства із правом Європейського Союзу (зокрема, із положеннями MiCA), що додатково підсилює наукову та практичну значущість

дослідження. Таким чином, тема дисертації є своєчасною, суспільно значущою та відповідає сучасним тенденціям розвитку правової науки.

Здобувач обґрунтовує, що тривале функціонування ринку віртуальних активів поза межами цивільно-правового регулювання України зумовило колізії у сфері спадкового права, захисту права власності, виконання зобов'язань та оподаткування, а також створило ризики відтоку капіталу до іноземних юрисдикцій. Обрана тема органічно вписується в сучасні наукові дискусії щодо правової природи криптовалют, статусу смарт-контрактів, співвідношення публічно-правових та приватно-правових режимів регулювання цифрових активів, а також реформування українського законодавства з урахуванням виконання міжнародних зобов'язань України у сфері протидії відмиванню коштів та євроінтеграції.

У роботі справедливо наголошено на відсутності цілісної моделі правового регулювання криптовалют в Україні, фрагментарності підходів державних органів, колізіях між цивільним, фінансовим та податковим регулюванням, а також на іртуальному статусі Закону України «Про віртуальні активи» у зв'язку з неврегульованістю питань оподаткування.

Структурно дисертація складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків, що відповідає вимогам до кваліфікаційних наукових праць зі спеціальності 081 – Право. У роботі чітко окреслено мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження, сформульовано наукову новизну та практичне значення результатів, наведено апробацію здобутих висновків у публікаціях і виступах на наукових конференціях.

Наукова новизна одержаних результатів. Аналіз представленої дисертації дає підстави стверджувати, що автором отримано низку наукових результатів, які мають істотне значення для розвитку теоретико-правових засад правового регулювання цифрових відносин. Важливе теоретичне значення має обґрунтування комплексної правової природи криптовалюти, яку дисертант розглядає як специфічний вид нематеріального блага. У роботі переконливо

доведено, що сутність криптовалют складається з трьох рівнів: вона одночасно виступає об'єктом цивільних прав у межах зобов'язальних та речових правовідносин, виконує функції фінансового ринкового інструменту - від інвестиційного активу до засобу розрахунків - і водночас характеризується як цифровий актив, що потребує впровадження особливих техніко-правових гарантій захисту.

Вагомим результатом дослідження є розроблення авторського підходу до кваліфікації смарт-контрактів як спеціальної форми електронного правочину. Автор обґрунтовує взаємозумовленість програмного коду та юридично значущого змісту смарт-контрактів, наголошуючи на необхідності нормативного врегулювання прозорості та аудиту алгоритмів.

У продовження наукового аналізу дисертаційного дослідження окремої уваги заслуговує запропонована автором концепція адаптивної моделі регулювання криптовалют в Україні. Дисертант демонструє глибокий компаративістський підхід, обґрунтовуючи необхідність синтезу найкращих світових практик для удосконалення вітчизняного законодавства. Зокрема, у роботі обґрунтовано доцільність запозичення гнучкості американського підходу, що дає змогу правовій системі оперативно адаптуватися до стрімких технологічних змін без надмірного регуляторного тиску на ранніх етапах інновацій. Водночас така гнучкість в авторській моделі врівноважується притаманною європейській правовій традиції системністю та уніфікованістю правового регулювання, що забезпечує високий рівень нормативної визначеності й передбачуваності для учасників ринку, зокрема у контексті гармонізації із MiCA Regulation.

Теоретичне та практичне значення, повнота публікацій. У теоретичному вимірі дисертація розширює доктринальне розуміння правової природи криптовалют і віртуальних активів. Автор послідовно розвиває підходи до осмислення цифрових об'єктів, прав і речей як новітніх категорій цивільного права, що потребують переосмислення класичних правових інститутів. Наукову

цінність становить запропонована системна модель класифікації криптоактивів і смарт-контрактів, яка поєднує національні правові традиції з європейськими та англо-американськими підходами й формує цілісний теоретичний базис для подальших досліджень у сфері LegalTech.

Прикладний потенціал роботи безпосередньо пов'язаний із процесами модернізації вітчизняного законодавства та його адаптації до стандартів Європейського Союзу. Сформульовані висновки можуть бути покладені в основу вдосконалення Цивільного кодексу України, Закону України «Про віртуальні активи», а також інших спеціальних нормативних актів, що регулюють сферу віртуальних активів, оподаткування та фінансового моніторингу. З огляду на євроінтеграційний вектор розвитку держави, результати дослідження стають надійним інструментарієм для імплементації Регламенту MiCA, Data Act та положень директиви DAC8 у національну правову систему.

Результати дисертації апробовано в 8 публікаціях, зокрема в 3-ьох статтях у фахових виданнях України та 5-ти тезах конференцій. Обсяг і характер публікацій, а також рівень наукових заходів, на яких відбувалася апробація, відповідають встановленим вимогам до дисертаційних робіт на здобуття ступеня доктора філософії.

Зауваження та дискусійні положення. Поряд із безперечними науковими здобутками, дисертаційне дослідження містить окремі положення дискусійного характеру, які, втім, не применшують його загальної значущості, а радше вказують на перспективні напрями подальшого дослідження проблематики:

1. Насамперед, з огляду на ґрунтовне та переконливе розкриття цивільно-правових та фінансово-правових вимірів режиму криптовалют, виникає потреба у додатковому обґрунтуванні ролі публічно-правових інструментів регулювання досліджуваних відносин. Зокрема, в тексті дисертаційного дослідження відсутнє чітке авторське бачення щодо того, як саме запропонована адаптивна модель регулювання корелює з жорсткими вимогами у сфері запобігання легалізації доходів (AML/CTF) та чи не призведе надмірна гнучкість

приватно-правового регулювання до конфлікту з адміністративною практикою національних та іноземних регуляторів.

2. У межах емпіричної складової дисертації автор переконливо використовує матеріали законодавства, доктрини та практики зарубіжних юрисдикцій. Водночас аналіз практики українських судів щодо операцій з криптоактивами, віртуальними активами та пов'язаних податкових, господарських і кримінальних спорів представлено обмежено, попри її динамічний розвиток. У зв'язку з цим доцільно було б чіткіше окреслити, яким чином обсяг опрацювання національної судової практики впливає на верифікацію теоретичних висновків автора щодо правового статусу криптовалют і смарт-контрактів. Дискусійним залишається також питання ролі Національного банку України та Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку не лише як регуляторів, а й як суб'єктів, рішення і роз'яснення яких фактично формують квазіпрецедентні підходи до розуміння та застосування норм права щодо цифрових активів. У цьому аспекті потребує уточнення, чи розглядає автор таку практику як елемент квазісудового правозастосування, що має враховуватися при побудові моделі правового режиму криптовалют.

3. У роботі детально досліджено потенціал правового регулювання цифрових активів для економічного зростання, залучення інвестицій та інтеграції України до внутрішнього ринку ЄС. Водночас поза належною увагою залишаються конкретні правові механізми зниження пов'язаних із цим ризиків. Зокрема, потребує уточнення, які саме правові запобіжники автор вважає пріоритетними для мінімізації загроз фінансовій стабільності, захисту прав споживачів і національній безпеці в умовах воєнного стану та післявоєнного відновлення, а також яким чином ці інструменти мають бути інтегровані до українського законодавства (цивільного, фінансового, банківського та у сфері фінансового моніторингу) без втрати інвестиційної привабливості.

Зазначені зауваження мають, передусім, робочий і дискусійний характер, не зменшують наукової й практичної цінності одержаних здобувачем результатів та

можуть слугувати підґрунтям для подальших наукових досліджень автора у сфері правового регулювання криптоактивів.

Відомості про дотримання академічної доброчесності. У поданій до захисту дисертації не виявлено ознак порушення академічної доброчесності. Текст роботи характеризується самостійністю викладу, коректним використанням та цитуванням джерел, посиланням на праці вітчизняних і зарубіжних авторів, нормативно-правові акти, судову практику та офіційні документи міжнародних організацій.

Бібліографічні посилання оформлено належним чином, запозичені фрагменти і позиції інших дослідників мають відповідні покликання. Ознак недобросовісних практик (плагіат, фабрикація чи фальсифікація результатів, маніпулювання цитуванням тощо) у роботі не виявлено.

Отже, дисертаційне дослідження відповідає вимогам академічної доброчесності, встановленим законодавством України та внутрішніми актами закладу вищої освіти / наукової установи.

Загальний висновок щодо дисертаційного дослідження. Дисертація А. І. Цимбалюка на тему «Правове регулювання криптовалют: порівняльно-правовий аналіз» є самостійним і завершеним науковим дослідженням, у якому здійснено комплексний аналіз правової природи криптовалют і криптоактивів, порівняно провідні зарубіжні моделі їх регулювання та запропоновано концептуальні підходи до формування адаптивної моделі правового режиму цифрових активів в Україні. Дисертаційне дослідження характеризується актуальністю обраної теми, високим теоретико-методологічним рівнем і науковою новизною, а його результати мають практичне значення для вдосконалення вітчизняного законодавства та правозастосовної практики.

Незважаючи на наявні дискусійні положення й зауваження, вони мають робочий характер і можуть слугувати підґрунтям для подальшого наукового пошуку здобувача, не знижуючи загальної позитивної оцінки дисертації. За своїм змістом, науковим рівнем, ступенем обґрунтованості висновків і

результатів, а також за обсягом проведеної апробації дослідження відповідає встановленим вимогам до дисертаційних робіт на здобуття ступеня доктора філософії згідно п. 6,7,8,9 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12.01.2022 р. (з і змінами, внесеними, згідно Постановою Кабінету Міністрів України № 431 в і д 21.03.2022, № 502 від 19.05.2023 р., № 507 від 03.05.2024 р.)

З урахуванням викладеного, вважаю, що А.І. Цимбалюк заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії у галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Рецензент

Кандидат юридичних наук,

доцент кафедри публічного права

Чернівецького національного університету

імені Юрія Федьковича

Наталія ФЕДОРУК

Підпис *Федорук Н.* засвідчую
Учений секретар Чернівецького національного
університету імені Юрія Федьковича
Сирюковська І.
"04" травня

